

SZOMBAT

Dr. KENÉZ-KURLÄNDER EDE
SZEMLÉJE

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VI., Gróf Zichy Jenő ucca 43.
Telefon: Aut. 271—35.

Előfizetési ára:
Egész évre 20 P, félévre 10 P
Postatakpt. csekksz. sz. 16760

Más embereket, más szellemet!

Irta: Sós Endre

Nemrégiben jelentek meg Jean Martet-nak Clemenceau volt titkárának feljegyzései — a tigrisről. Ebben a könyvben olvastam a következő párbeszédet:

Clemenceau: „Mi újság titkár úr?”

Titkár: Nem olvasta, elnök úr, hogy egy nagy bankár öngyilkos lett? Löwenstein.“

Clemenceau: „Löwenstein? Ó, igen, zsidó volt.“

Titkár: „Bankár volt.“

Clemenceau: „Nagyon lármás öngyilkossági mód a repülőgépből kiugrani . . . Apropos — zsidók, eszembe jut: tegnap nálam volt az öreg Rotschild. Szegény öreg, egész jól tartja magát. Hát én ezt a Rotschildot tartom, kedves barátom, a legjobb zsidónak a világ minden zsidója közül. Itt ült mellettem és elbeszélgettünk mindenféléről. Meglepő, hogy egy bankár mindenhez ért. Olyasmikről beszélt és olyan elveket vallott, hogy lehetetlen volt nem érezni nemes szívét. Ez az öreg Edmond de Rotschild azok közé az emberek közé tartozik, akiknek mindenről érdekes véleményük van. Az sem volt például rossz gondolat, hogy harmincmillió frankot ad a párisi egyetem tudományos laboratóriumainak felállítására. Igazán nem rossz gondolat. És ez az ember zsidó! És még milyen öntudatos zsidó! És büszke arra, hogy zsidó! Egyszer, ép rossz kedvemben voltam, elkezdtem előtte szidni a zsidókat. Erre felkelt az öregúr, öklével ráütött az asztalomra, miniszterelnöki asztalomra, titkár úr, és egyenesen az arcomba ordított: „Hallgasson, Clemenceau úr, a zsidóság és Izrael a legnagyobb nép a földön!“ És elkezdett nekem előadást tartani a makkabeusokról. Tudja, titkár

úr, én nem szeretem a makkabeusokat. De az végtelenül tetszik nekem, ha valaki nem szégyeli azt, ami és főképp nem szégyeli azt, hogy zsidó. Mert egy ember csak úgy lehet valami, ha teljesen az, ami. A többi zsidó, sajnos, nem olyan fajta, mint ez a Rotschild.“

*

Azt hiszem: nem ártott ezt az idézetet beiktatni. Mert ez az idézet sokakhoz szól. Bizonyítva azt, amit különben okos embereknek nem kell bizonyítani, hogy az öntudatos, zsidóságát büszkén valló zsidó sokkal rokonszenvesebb mindenki előtt, mint a bujkáló, vallását rejtegető zsidó. Az öreg Rotschild öklével ütött Franciaország miniszterelnökének asztalára, amikor Clemenceau rosszat mondott hitsorsosaira. Igen, régen — talán nem is olyan régen — voltak még ilyen asztalraütő zsidók. De ma egyre kevesebben vannak és sehol sincsenek olyan kevesen, mint Magyarországon.

A zsidók nagyrésze nem tudja: miért zsidó? A zsidók nagy táborának a zsidósága nem több, mint egy helyzet, amelybe beleszülettek és amelynek konzekvenciáit viselni tartoznak, amíg élnek.

Sok kifogás, sok panasz merült fel az utolsó években a hitközség vezetői ellen, de én nem azt tartom a legfőbb hibának, hogy néhány intézmény fejlesztése és néhány szociális szerv kiszélesítése elmaradt, hanem azt, hogy — nem fordítottak elég időt a lelkek művelésére.

Főképen az ifjuságnál. Azoknál, akik kétszeresen rászorultak volna erre a lelki művelésre. Mert apáik a szülői házból hozták magukkal az egy életre szóló zsidó érzést. De ők nem hozták magukkal semmit. Sem a családból, sem az iskolából. Felnöttek és zsidók lettek, mert zsidónak jegyezték be őket az anyakönyvbe. Ezen segíteni kell — utólag. És a jövőben a fiatalság lelki művelése legyen a zsidóság vezetőinek elsőrendű feladata. A fiatalsághoz sok út vezet. A legjobb nem ezt, nem azt kipróbálni, hanem nyomban mindegyiken elindulni. Így az eredmény biztos lesz. Egészen kétségtelen.

*

Egy pesti ügyvéd felesége mesélte, hogy tizenhárom éves fia a napokban átszellemülten jött haza a Dohány utcai templom ifjúsági istentiszteletéről. Egészen meglepte az édesanyját, hogy milyen hatással volt rá a prédikáció. Sokszor volt már templomban a gyerek, de ilyen hatást még sohasem vett észre rajta.

Hevesi Ferenc idehozása ezzel a gyerekvéleménnyel igazolódott mindenki előtt — mert ezt a nagy hatást Hevesi Ferenc prédikációja idézte elő — és a jövőben senki sem vallhatja többé azt a felfogást: minek kellett még egy lelkipásztor, legfeljebb azt

mondhatja mindenki: miért nincsen még egy ilyen pap.

Hiszen nem lehet tagadni, hogy a fiatal papok közelebb állanak a mai ifjakhoz, jobban tudnak azok nyelvén beszélni, azok gondolataiba beleilleszkedni.

Felmerül a kérdés: nem volna-e szükséges a hitközség életében az egész vonalon kissé több teret engedni a fiataloknak?

A templomon kívül vannak még más fórumai is a hitéletnek. A zsidó irodalmi és tudományos társaságok. Az ifjuság szívesen jár matinékra, felolvasásokra, sőt csak az ifjuság jár a matinékra és felolvasásokra.. De a zsidó irodalmi és tudományos társaságok matinéin és felolvasásain az ifjuságnak csak egy igen kis része látható, mert ezek a szervezetek a félmultban élnek és elvonatkoznak teljesen a mától. A legkitünőbb zsidó írók és tudósok egyetlen egyszer sem jelennek meg ezeknek a társaságoknak előadásztalnál, pedig vannak elsőrangú zsidó írók és tudósok, akik nemcsak örömmel állnának a zsidó szellem terjesztésének szolgálatába, hanem maguk is megerősödnének zsidóságukban, ha látnának maguk mögött egy nagy zsidó közvéleményt.

Az IMIT és a többi zsidó irodalmi és tudományos társaság nyissa ki kapuit a fiatal magyar írók és tudósok előtt, sőt — induljon lámpással fiatal zsidó írók és tudósok kutatására. Ne engedje meg, hogy pódiumát néhány hivatalos felekezeti „író“ kisajátítsa és drótsövénnyel akadályozza meg mások odajutását.. A zsidó irodalmi és tudományos társaságok, valamint a hitközség kultur-előadásai ne legyenek egyenlők az unalommal.

Ha nem lesznek, akkor lesz zsidó közvélemény. Lesznek Rotschildokhoz hasonló zsidók. Lesznek, akik rácsapnak az asztalra.

Egy rabbi-szerkesztő tragédiája

Vagy 30 évvel ezelőtt történt, erev peszach előtt pár nappal. Egy ismerősöm, aki elsőszülött volt, megbetegedett és bár nem volt egészen orthodox, nagyon fájt neki, hogy nem lehet jelen erev peszachkor egy talmudi traktátus befejezésénél, azaz a szijumnál és így böjtölni kellene egész a széderig. Én segíteni akartam rajta, egészen önzetlenül, lévén én szüleimnek csak harmadik gyermeke, s elővettem egy rövid talmudi traktátust, a 13 lapos Horájot-ot, pár nap alatt átvettem és így barátomat hozzájuttattam egy kis chómecz harapnivalóhoz.

Amikor a „Szombat“ mult számában a pesti zsidó közélet számos jelenségeit kitűnően megbíráló közlemények között a hitközség új főtitkárával kapcsolatosan egy igen okos, Br. M. aláírású cikket olvastam a hitközség előbbi főtitkáraitól: *Barnayról, Goldziherről, Gábor Gyuláról*, eszembe jutott a fentemlített szijumom, nem azért, mert e soraimmal én is bele akarok harapni egy kis erkölcsi chómecba, hanem a traktátus befejezése miatt. Ott ugyanis egy különös kis történetkét olvasunk. *Rabbon Simon ben Gamliel* iskolafő, *Rabbi Nathannak* és *Rabbi Méirnek* ellene való ellenzékieskedését azzal az egészen modern zsurnalisztikai eszközzel torolta meg, hogy egyszerűen elhallgatta őket, a vallástörvényi nézeteiket pedig tanházában így idéztette: „*mások véleménye szerint stb.*“ A rektor fiának azonban szeget ütött a fejébe ez a körülmény, s meglepődve kérdezte: „*Kik azok, akiknek Tóra-vizeiből iszunk, de neveiket nem említjük?*“ Br. M. cikkének olvasása után én is rezignációval ismétellem magamban ezt a kérdést. Mert tudja meg, kedves Szombat: minden becsületes kritikát gyakorolni akaró magyar-zsidó lap egy volt pesti hitközségi főtitkárnak *Dr. Weiszburg Gyulának* vizeiből iszik és az ő vizein evez és így éppen a sajtó részéről hálátlanság a nevét kifelejteni.

Hogy nem lehetett átlagember, bizonyítja egy különös sajtójelenség.

13 évig a hitközség segédrabbija volt, 14 esztendeig pedig Goldziher professzor utódként működött mint főtitkár és amikor a kitűnő szónok és jótollú férfiú 1919-ben elhunyt, az akkori izr. heti „*profi sajtó*“ (mert volt ugyan már akkor egy hetilap, a „*Zsido Szemle*“, ezt én irtam, szerkesztettem, kiadtam, expediáltattam, de ideálista amatörként) összesen pár sort irt róla. Miért? Azért, mert egyideig konkurrens lapszerkesztő volt. Nincs-e igaza a talmudnak, amikor ilyen esetekre gondolva azt mondja: „*Jó bizonyíték az ember értékére, ha nem parentálják el érdeme szerint*“.

Akik a szószékről hallották beszélni, tudják, hogy becsületesség, tartalmasság, közvetlenség, szociális és zsidó érzés szempontjából senki nem multa felül. Nem volt rétor, nem volt színész, nem volt mágid-utánzó, nem brillirozott, hanem úgy beszélt, ahogy műveltebb neolog emberekhez szólni kell, hozzá akart férközni híveihez, társadalmi érintkezés útján is, szólni akart hozzájuk a sajtó segítségével is, azért megalapította 1898-ban a „*Jövő*“ című hetilapját, amelybe pld. *Brill* pesti rabbisági elnök nekrológját gyönyörűen megírta *Keleti Ignác* néven — *Goldziher professzor*. A „*Jövő*“ bátor kritikával illette az akkori hitközségi viszonyokat, az *ál-orthodoxia és az ál-sovinizmus frázisait*, emelni akarta az olvasó-

közönség szellemi szintjét, de azután másfél év alatt belefáradt a nehéz munkába és megszűnt a lap.

1905-ben főtítkár lett, ilyen minőségben modernizálni kezdte a rohamosan nagyobbodó hitközség ügykezelését, majd pár év múlva mondanivalói számára megint organumot alapított és kiadta havonként a „*Hitközségi Szemlé*“-t. Most már igen szelid hangon bírálta a felekezeti közéletet, de ez a szordinós kritika is sok kellemetlenséget szerzett neki. Mikor egyszer az Országos Izr. Iskola-alap számadásai iránt érdeklődött, az Országos Iroda akkori vezetője dr. Mezey Ferenc oly éles lehengerlési kísérlettel válaszolt abban az orgánumban, amely 10 évvel később őt is (Mezeyt) lehetlenné akarta tenni, hogy Weiszburg szelid viszonzválaszában csak Nietzsche ama feljajdulásában tudott magának könnyebbülést szerezni: „Hogy ezt *velem* szemben megtetted, ezt megbocsátom, de hogy egyáltalán képes vagy ilyenre, ez megbocsájthatatlan.“ Több ilyen összeütközésük volt és Mezey Ferencnek még megirandó *objektív* életrajzában, melynek pandanját már bírjuk dr. Kálmán Ödön lendületesen megírt panegirikusában, ezek a kortörténeti incidensek tárgyalandók lesznek. A részletekre talán már csak földije és barátja: dr. *Fényes Mór* igazgató, vagy *Kramer Malkiél* volt hitközségi titkár emlékszik, de tény, hogy Weiszburgot az írásaiért, amelyeknek csak egy hibájuk volt, hogy nem bálványozta a hatalmon levőket és nem váltotta aprópénzre orgánumát, az előljáróság útján akarták hivatalosan presszionálni a lap beszüntetésére és ez volt az oka annak, hogy az ő kérésére két hónapon át én jegyeztem a lapot mint felelős szerkesztő. Ezt a sok herce-hurcát nem bírta soká idegekkel a szívbajos ember és ezért beszüntette a Hitközségi Szemlét, pihentette tollát, de hallgatásában is élő tiltakozás volt a forumon tülekedő, a felekezeti élet felületességéből élőködő, érdemtelen kóvedot hajszólo nullák ellen. Bekövetkezett a háború és a nagy világégés után 1919. január végén 52 éves korában „*elfogyott lassan, mint gyertyaszál*“. De ha a Szombat felújította pesti hitközségi főtítkárok emlékét, jusson a megemlékezés Szombat-gyertyája dr. Weiszburg Gyulának, aki legelőször szerkesztett Magyarországon meggyőződésből fakadó, bírálatot gyakorló zsidó újságot. Ezen a téren most nem lehet más feladat, mint az, amelyet ő tűzött ki magának 32 évvel ezelőtt s amelyet el kell végezni oly becsülettel, mint ő, de az övénél jobb idegekkel. És ha az „*Ő vizeiből iszunk, ne emlitsük meg a nevét?*“

Dr. Richtmann Mózes

Ifjusági Istentiszteletek

Az iskolaév kezdetén e lap hasábjain felhívtam az illetékesek figyelmét arra, hogy zsidó gyermekek és más felekezeti gyermekek hitéleti nevelése körül mily óriási különbség mutatkozik. Hibáztattam akkor egyenlő mértékben a hitoktatókat és a zsidó otthont. Reménységgel néztem az új esztendő elé, várva, remélve, hogy változás történik a hitoktatás terén és ennek üdvös hatása minden vonalon megmutatkozik. Korai lenne még pálcát törni és súlyos kritikát gyakorolni az eddigi eredmények fölött. Nem hagyhatom azonban megjegyzés nélkül a *szombat délutáni ifjusági istentiszteleteket*, melyek csak arra jók, hogy megmutassák, mennyire nem szabad ily irányban tovább folytatni gyermekeink nevelését. Minden történik itt, az ifjusági istentiszteleten, csak — hitéleti nevelés nem! Fiuk, leányok tömegesen jönnek össze az istentiszteleteken, de ájtatosságról, komoly hitéleti elmélyedésről, vallásos buzgóságról, szó sem lehet. És a hiba nemcsak fiainkban és leányainkban, hanem főleg, és majdnem százszázalékban az ifjusági istentiszteletek megrendezésében rejlik. A közel multban egy ilyen ifjusági istentiszteleten mellettem ült a bankvilág egyik vezető férfia, ki áldozatok árán is zsidó, még pedig jó zsidó maradt. Fia, leánya részt vett az ifjusági istentiszteleten, de kétségbe esve látta és panaszkolt, hogy az ő gyermekei épp úgy, mint a megjelentek legnagyobb

része figyelmetlenek, nem érdeklik őket a szertartások, a zsoltárok, a szónoklatok. Fájt ez zsidó szívének és aggodással gondolt arra, vajjon ilyen nevelés mellett gyermekei lelkében is ver-e mély gyökert a hit, hogy képesek lesznek-e azért is majdan az ezernyi kísértéssel szemben dacolni, megmaradni őseik hitében.

És itt kell erélyes lépésre elhatározni kel, az ifju tehetségekkel. És itt vanlünk folyton arról, hogy elő az ifjú erők-magát az illetékes hatóságnak! Beszének már, de hol láthatók működésük? Minden fiatal erőt, tehetséget az ifjuság nevelésének kell szentelni, mert itt fenyegeti a legnagyobb veszély felekezettünket!

A szombati — és ünnepnapi ifjusági istentiszteleteken csakis *főkántorok énekeljenek* és olyan fiatal *kiváló hitszónokok tartsanak* hitszónoklatokat, akik közel tudnak férközni az ifjuság lelkéhez és lebilincselik érdeklődésüket! Külsőségekben is mutassanak az ifjuságnak példát: *teljes kivilágított templomban*, ne félhomályban járuljanak a Tóra elé. A hitoktatók pedig kettőzött éberséggel ügyeljenek arra, hogy egymással való beszélgetéssel ne zavarják a kitűnő szónoklatokat és elsőrangú énekeket.

Ilyen irányban neveljük gyermekeinket, és akkor minden aggodásunk eloszlik a jövő nemzedék vallásossága felől!

Mayer József

ANGOL, FRANCIA URIDIVAT,
FEHÉRNEMŰ ÉS KALAP-
KÜLÖNLEGESSÉGEK

SCHULZER és SCHWIMMER

BUDAPEST, VI., ANDRÁSSY-UT 47.
TELEFON: 145-99.

Dr. Hevesi Ferenc

következő szenzációs rögtönzéssel fedte meg az ifjúságot, mely az istentisztelet közben tulhangosan viselkedett. A beszédre alkalmat adó incidens élénken alátámasztja Mayer József máshelyen közölt kritikai megjegyzéseit:

A hetiszakasz azt mondja Ábrahámról, hogy ő zákén ubá bajómin volt: öreg és napokban előrehaladott. Ugyanezt mondja Dávidról a prófétai lekcio.

Mi a magyarázata e kettős kifejezésnek? Az, hogy vannak öregek, akik nincsenek napokban, korban, időben előhaladva, mégis megöregedtek. Ezek a koravének, a lelki öregek, kik már fiatalon is hijjával vannak az ifjúság bájának, nemes és szép lelki sajátságainak.

Az ifjúságot jellemzi a lelkesedés, a tűz, a rajongás az eszmékért, a szépnek, jónak áhítozása, az élet ideális értékeinek komoly felfogása.

Akiből ez hiányzik, az már nem ifjú; aki cynikus, epés, gúnyolódó, aki nem tud rajongani az ősi vallási igazságokért, aki nem képes a templomi áhítatot megszeretni és tiszteletben tartani, aki gúnyolja a szent tradíciókat, — az kihült lelkű, szívének virágait, kedélyének himporát hullatott, koravén ember, kinek komolytalansága nem gyermeki játszóság már, hanem inkább a szenilis ember szellemi eltompulása.

A zsidóság génusza, mint egy gyermekeit kereső anya jár az élet sikátor-útain. Keresi az erőtől duzzadó, piros arcú, tüzes tekintetű, lelkes zsidó ifjúságot, — de görnyedt hátú, lankadt pillantású, fásult öregeket talál helyettük, ideálok nélkül tengő, koravén ifjúságot.

Ez a vénség a halál előcsarnoka.

Ha az ifjúság életet akar, ha Izrael örökkévalóságát kívánja; úgy töltse meg lelkét, hittel, áhítattal, vallásos érzéssel és így ifjodjon meg sasként, megújítva bontakozó erejét.

NEIGER J.

rituális konyhája világmárka

ALAPITVA 1887.

A súlyos gazdasági helyzetre való tekintettel árainkat rendkívüli módon leszállítottuk Palesztinai kóser borok állandóan raktáron. Kitűnő ebédet 1.80 fillérért házhoz szállítunk
BUDAPEST, VI., TERÉZ-KÖRUT 4.

„Várom egy csésze teára”

mondja a fiatal asszony. Ezzel azonban máris kötelezettséget vállal magára, hogy jó teát fog adni. A **Meinl Speciálüzletében** vásárolt teakeverékből olyan ital készül, amelytől a legkényesebb vendég is el lesz ragadtatva.

Meinl Gyula.

Halad az építkezés

Mélyen tisztelt Szerkesztő Úr!

Szerkesztő úr arra kér, nyilatkozzam a hitközségi építkezésekről, illetve ismertessem a készülő kulturház és hősök emléktemploma építkezési programját.

Mindenek előtt megállapítom, hogy általánosan kialakult vélemény szerint ez az építkezés nem mindennapi feladatot rótt az építészre. Itt nem csupán egy emlékmű tervezése volt a feladat, hanem ezen túlmenően egy városrendezési problémát is meg kellett oldani. A hetven esztendő, házak mögé épített régi templom kiemelése az eldugottságból, s az új objektumoknak oly módon való melléhelyezés, hogy azok a régi épülettel harmonizálva egyszersmind mint egységes városkép kapcsolódjanak a Károly király útvonalába eső városrészbe, ez volt a probléma. Ennek a problémának a megoldását szolgálta a régi templom hosszabbik bástyájának levágása. Ez az elhatározás sok vitára adott okot, de végül minden fórum belátta, hogy ez az operatív beavatkozás csak előnyére vált a régi templomnak. Még állványok takarják a levágás helyét, de már is megállapítható, hogy a régi templom homlokfalát, amelyet azelőtt már a Dohány utca elejéről nem lehetett látni, ma már a Károly király út felől is teljes egészében lehet szemlélni. A levágás következményeként a templom mellett húzódó szabálytalan alakú telken olyan formáció alakulhatott, hogy azon a régi templom nagyságának megfelelő területen a templom alaprajzával egyező komplexumon lehetett elhelyezni a kulturházat, a hősök emléktemplomát és a kettőt összekötő árkádós díszudvar.

A kulturház, amely a megrövidített bástyafalhoz csatlakozva a régi templom homlokfalával párhuzamosan épül, külsőleg egyemeletes épület, amely külsőkiképzés tekintetében hű mása a régi templomnak, úgy hogy akár azzal egyidőben épültek is lehet tekinteni. A kulturház földszintjének teljes hosszában hét nyílású árkádsor vonul végig, amelyen át szabad betekintés nyílik az árkádós udvarra és az annak végén emelkedő hősök templomára. A kulturház boltivei alól lépcső vezet fel a zsidó muzeum, illetve a könyvtár helyiségeibe. Az épület első emeletén sorakoznak a muzeum termei, míg a második emelet felső világításos épületrészében a könyvtár nyer elhelyezést. Mindkét intézmény számára oly bőven jut terület, hogy előreláthatólag évtizedeken át zavartalanul gyarapíthatják gyűjteményeiket.

A kulturház árkádjain áthaladva a Wesselényi utca és a régi templom fala mellett húzódó árkádfolyosókból képzett díszudvarba jutunk. Ennek az udvarnak a hossza 55 méter, szélessége pedig 30 méter. Ez a díszudvar, amelyet jobb és

baloldaltól tizenkét árkádos ív határol, a maga nemében látványosság lesz, amely méltó előteret nyújt a hősök emléktemplomának. Ez a templom egy száz méter oldalhosszú négyzetben épül, amelyen boltíves oldalfalak tartják az egész területet befödő kupolát. Az aránylag kis templom és díszudvar építési anyagának megválasztása meglehetősen sok gondot és sok fejtörést okozott. A kulturház a régi templom stílusában épül, s így annak formáit az eredetivel azonos kerámit díszítések fogják ékesíteni, ezzel szemben a díszudvar és a hősök templomának nagy felületein és egyszerű vonalain csak a pártázat nyújt némi díszítő motívumot. A megkívánt változatosságot tehát az építési anyagnak kell megadnia. Erre a célra legalkalmasabbnak bizonyult a travertin, ez a márványfajtához tartozó kő, amelynek halványsárga alapján végighúzódo harántvonalai élénk ritmust kölcsönöznek az egész objektumnak.

A hősök temploma belső kiképzéséről még nem nyilatkozhatom véglegesen. Hosszas studiumok után csak most készült el a templom interieur terve, s amíg az építési bizottság azt jóvá nem hagyja, addig a nyilvánosság számára konkrétumot nem közölhetünk. Az általános elgondolás az, hogy a templom belső képe rendeltetésének megfelelően hangsúlyozza az emlékmű jellegét. Egyszerű, magasba ívelő vonalak, nemes anyag, elegáns, nem kiabáló díszítő motívumok, szép üvegfestésű ablakok, ezek karakterizálják a most döntés alá bocsájtott terveket.

Az építkezési munkálatok egyébként programmszerű tempóban haladnak, úgy, hogy az emlékmű felavatása az őszi ünnepek idején feltétlenül megtörténhet. Természetesen addig még rengeteg az elvégzendő munka, ami egy ilyen természetű vállalkozásnál másként el sem képzelhető. Amióta Vágó László műépítész úrral egyetemben a végleges tervek elkészítésével megbíztak, mindkettőnk irodájában szakadatlanul folyik a munka, s így fog menni, amíg csak a záró követ el nem helyezzük. Akkor majd pihenhetünk mi, s remélhetőleg gyönyörködhet az a közönség, amelynek áldozatkészsége ebben a nagy nyomorúságban művészi objektummal ajándékozta meg saját magát és az egész főváros közönségét.

Faragó Ferenc

KIRÁLY GŐZMOSÓDA

Festő- és Vegytisztítót t. olvasóink és barátaink szíves figyelmébe ajánljuk. A cég világviszonylatban is elsőrendű berendezése a ruha lehető kiméletét garantálja.

— ÜZLETEK: —

IV., Magyar-utca 3 sz, V., Bálvány-utca 23.

VII., Király-utca 15 sz, VII., Dohány-u. 20 sz.

Gyár: VI. kerület Hajdu-utca 12—14 szám.

T e l e f o n o k.

Házhoz küldenek!

— Vidéki képviselők kerestetnek. —

Olvasom, . . . nem olvasom . . .

Nem olvasom

Vészi József a hírlapírók nesz-tora iránti tiszteletéből arra szorítkozom: csak egyiptomi álomfejtők tudnák megmagyarázni, hogy mire volt jó a vitézkérdést felgöngyölíteni, amikor primőr kenyérgondjaink vannak, nemcsak a nincstelének, de a 100 holdas gazdáknak is. Ezek boletta könyöradományból élnek.

Elsőnek *Glückstahl Samu* bölcs okosságával találta el a hangot, mely a zsidóság széles rétegeinek hangulatát fejezte ki.

*Dési Gézá*t ez alkalomból ok nélkül támadják. Mindenkor átengedem Dési dicséretét és kivédését az Egyenlőségnek, de jelen esetben Szabolcsi rutul cserben hagyta, beszédéről meg sem emlékezett. Most én állítom: Dési Géza részéről hazafias cselekedet volt és nem ellenkezett a felekezeti érdekeivel, mikor *Sándor Pál* előre bejelentett kardcsörtetését megelőzve igyekezett barátságosabb atmoszférát teremteni és a felidézett gonosz szellemeket megfékezni. Ha *Biedl Samu* az összkörülményeket ismeri, nem támadja ezért Désit. Én nagy tisztelője vagyok a gerinces *Biedl Samunak* és szívesen látom, ha Szeged lecsap az asztalra és kijelenti „non coronat” és önálló

utakon járván nem hagyja magát semmiféle klik által irányítani. De jelen esetben nem volt arra ok, hogy Dési Gézá-t támadják.

A kátyuba feneklett szekeret a kétes szituációt *Fábián Béla* megtette meg, lelkesen és nagy tehetséggel.

Olvasom

Amit én elnéztem, azt megállapítja egyik laptársunk, midőn a „magyar zsidóság lapjából” a következőket idéz: „Csütörtökön pénteken és szombaton (!!) a *Fenyves Áruház* a rendes árak feléért árusít.” Ugyanebben a számban jelent meg *Hartstein Lajos* az orthodoxia alelnökének egy nyilatkozata.

Nem olvasom

Hajdu Marcel jesiva-akciójával szemben bizonyos orthodox körök elég helytelenül kifogást emelnek, hogy a neologia-nak nem feladata jesivákat létesíteni. Inkább támogassa a neologia a fennálló orthodox jesivákat anyagi hozzájárulással. Nem akarok e helyen a kérdéssel bővebben foglalkozni, de idézek egy pozsonyi orthodox ember cikkéből néhány sort: „A bajok kútforrása abban rejlik, hogy van Tomché Jesivosz Egyesület, illetve annak vezetőségében. Senki az ügyvezetésbe, az ügykezelésbe betekintést nem nyerhet. Ellenőrizhetetlen hírek keringenek. Kik kapnak pénzt és megnyit? Ki tudja? Csak az biztos, hogy a bochereknek kevés jut! Hol sikkad el a pénz? Lehet, hogy az Egyesület alkalmazottjainak jó megélhetést biztosít az Egyesület. De nem ezért alakult és nem ezért küldi a közönség a pénzt. És azért

sem, hogy az elnökség tagjai propaganda utazási kiadások címén pénzt vegyenek fel az Egyesületnek a bocherek céljaira egybegyűlt pénzből, amint azt suttogják. Mindez a suttogás megszűnik egyszerűen, ha *minden befolyt és minden kiadott fillérről pontosan elszámolnának.*"

Teljesen és tökéletesen igaza van cikkírónak, nem elég az ujságba közzétenni, hogy X vagy Y bizonyos összeget adakozott, tessék minden alkalommal *azt is igazolni, hogy a pénz rendeltetési helyére és céljaira tényleg eljutott.* Külföldi lapok az átutalást igazoló okmányt közölni szokták. Nálunk csak az a fő, hogy az adakozó neve szerepeljen a lapban, a továbbiakkal senki nem törődik, de érdeklődhetne és érdeklődnie kellene ez iránt a *számszéknek és az érdekelt Egyesületeknek.*

Nem olvasom

A fajantiszemitizmusáról is híres *Gobineau gróf* egyéb tárgyú írásait sokra becsülöm, így „A reneszansz” című könyvét nem egyszer olvastam. A klasszikusan megírt párbeszédnek között is kitűnik az a rész, mely elmagyarazza, miként gyilkoltatja meg Borgia Cézár ellenfeleit. A hajnali órákig tart a kedélyes vacsora, a vendéglátó Borgia kedélyesen beszélget nagyműveltségű vendégeivel és élénk eszmecserét folytat a tudományról és művészetekről. Csak mikor hajnal felé egyedül hagyja a társaságot, rohannak be a martalócok és felkoncolják a törbe ejtett vendégeket.

A modern kondotier más módszerrel dolgozik. Koncertet rendez és áldozatát meghívja szerepelni és igyekszik terciär népszerűtlenségének virulens bacilusaival a vendéget inficiálni és csak gyors ellenmérég alkalmazása mentheti meg a kiszemelt áldozatot.

Olvasom

Vázsonyi Jánosnak Wallenstein Zoltán érdekében írt cikkét, valamint azt is, mi történik más nagy hitközségek kebelében. Mindenütt nehéz a helyzet és

mindenütt a „ma” gondjai és nehézségei emésztk fel az erőket. Ennek dacára sehol sem feledkeznek meg a holnapról és időt szakítanak maguknak a jövőről is gondoskodni. Nálunk azonban csak a legszükségesebbeket intézik el, amit már valóban nem lehet elhalasztani, vagy amit valaki nagyon is kisürget. Így a fiatal papok kérdésében a közvélemény kettős megoldás mellett foglalt állást és azt kívánták, hogy Hevesi Ferencsel egyidejűleg Wallenstein Zoltánt is válasszák meg pesti rabbinak. Nem így történt, beérték félmegoldással. Most *Vázsonyi János* cikkéből megtudjuk, hogy már *Vázsonyi Vilmos* is a kettős megoldás híve volt.

Nem olvasom

Évekkel ezelőtt egy tapintatlan külföldi hírlapíró azt kérdezte *Apponyi Alberttől*, hogy mit tenne, ha a haza iránti kötelezettsége szembe kerülne a katolicizmusával. A válaszra már nem emlékezem, de semmi esetre sem egyezett *Sándor Pál* kiszólalásával, mert *Apponyi* életében nem volt olyan másodperc, mikor arra gondolt volna, hogy elhagyhatja a katolikus vallást. A vallás és a hazaszeretet a lélek egyugyanazon mélységéből fakadnak és komoly hívő nem gondolhat arra, hogy a vallását elcserélje, aminthogy nem lehet elcserélni a hazát.

De a haza iránti kötelesség nem is kerülhet ellentétbe semelyik vallással, úgy hogy ez az elgondolás már tévesen indult. Csak fogyatékos tudás és fogyatékos elgondolás termelhet ki egy ilyen mondatot: „Otthagynám a zsidóságot ha ez ellenkezne a nemzeti érdekel”. Ez egy üres bluf, mert a

haza mindenek előtt, de ezzel nem jöhet ellentétbe sem a keresztény, sem a zsidó vallás.

Nem olvasom

Fischer Benjámín kasrusz rabbi látogatást tett a fiúárvaházban. Látogatása — állítólag — összefüggésben áll a Rabbi-

ság azon régi óhajával, hogy a zsidó intézményeket kasrusz szempontjából felügyelet alá kell helyezni. Örömmel látjuk a rabbi úr kezdeményező lépéseit és hangsúlyozzuk, hogy amikor zsidó közérdekért száll síkra, mindig lelkes támogatói leszünk, hogy minél eredményesebb munkát fejthessen ki.

HIREK

Exodus 34/29

Kiss Arnold. Werfel.

*Mikor a Sinájról a Mester leszállott,
S Isten-fénnyel beszórta az egész világot:
Hajában fönnakadt a mennyei szikra,
Aminthogy meg is van az írásban írva:*

Sugárzott az arca — s ő nem tudott róla.

*Megváltók, próféták léptek a nyomába,
Isten hirdetői támadtak utána,
Homlokukon égett a mennyei szikra —
Ámde csak Mózesről vagyon az megírva:*

Sugárzott az arca — s ő nem tudott róla.

Kettős nász. *Dr. Kecskeméti Adolf* a pesti izr. hitközség elüljárójának fia *György* f. hó 23-ikán d. e. 11 órakor tartotta esküvőjét *Eiser Edith* kisasszonnyal. Az esketést *Szirota* főkantor segédlete mellett az örömapa fivére *dr. Kecskeméti Lipót* nagyváradi főrabbi végezte, egy igazi Kecskeméti-beszéd kíséretében.

Az ott levő váradiakat nem lepte meg a beszéd, de annál inkább a pestieket, akik nincsenek hozzászokva ilyen esketési beszédekhez.

Egy órával később *Dr. Kecskeméti Adolf* leánya *Anci* esküdött örök hűséget *dr. Hevesi Simon* vezető főrabbi *Imre* fiának. Az esküvő a dohány uccai temp-

lomban fényes külsőségek mellett folyt le. A kántori teendőket *Ábrahámson Manó* végezte. A fiatal párt *dr. Hevesi Simon* eskette és a zsufolt publikum meghatottan hallgatta az apa intelmét a gyermekeihez, ki a beszéd folyamán invokálta a tudós és jámbor ősokeket, valamint a család nagyasszonyát. Az esketés után fogadás volt az Erzsébetvárosi Kör helyiségeiben.

Dr. Schmelzer Izsák f. hó 22-én a Dohány uccai templomban az ifjusági istentisztelet keretében feltűnéstkeltő szép beszédet mondott, mely a nagyszámú hallgatóság körében mély hatást keltett.

Bármizwa ünnep. F. hó 15-én volt a jótékonyságáról közismert *Meister Jenő* Tibor nevű fiának avatása. A tisztviselők és a barátok zsufolásig megtöltötték a fiúárvaházi templomot, hol az avatóbeszédet *Dr. Schmelzer Izsák* tartotta. Ősi szokás szerint az ünnep a szülői házban folytatódott, hol *Dr. Schwarz Benjámín* a Bethlen téri egyesület küldöttsége élén üdvözölte a Meister-családot.

Bármizwa ünnep. F. hó 15-én avatták a Dohány uccai templomban *Balabán Imre* az Első Magyar Biztosító igazgatójának fiát. A bankvilág kitűnőségei, különösen a biztosító szakma vezérembe-reinek, a barátok és tisztelők nagy táborának jelenlétében. *Dr. Hevesi Ferenc* tartotta az avatóbeszédet. Az érdekes

beszédet más helyen közöljük. Az ünnepi hangulatot Abrahamson Manó liturgikus éneke nagymértékben emelte.

Halálozás. E hó 17-én temették a rákoskereszturi ortodox temetőbe *Fodor Ármint*. A megboldogult *Ehrenfeld Mór* sógora volt és néhai *Ehrenfeld Saul*, a szikszói chaufuas veje, *Fodor Ármin* régi vágású zsidó ember volt, mindvégig híven szolgálta az Urat, s mint nem hívatásos nagyünnepi előimádkozó élénken él mindazoknak emlékében, kik valaha is részesei voltak a művészettel előadott liturgiáknak. Halálát előkelő rokonság gyászolja, közöttük dr. *Patai József*, *Fridman Márton*, dr. *Fridman Dénes*, dr. *Farkas Miklós*, a szentegylet ügyésze apósát vesztette benne. *Szuszmán Viktor* pesti főrabbi megható beszédében méltatta az elhunyt egyéniségét.

Tóraadományozás. „*Sabosz börésit*”-kor fényes ünnepségek keretében Tóraavatás volt a *Kazinczy-utcai orthodox izraelita templomban*. A Tórát *Schleifer Zoltán* budapesti nagykereskedő abból az alkalomból adományozta, hogy most töltötte be nagykereskedői pályájának 40 éves évfordulóját. Vasszorgalmával, törhetetlen becsületességével a nagykereskedők legelsői közé küzdötte fel magát. Mint egész ifju ember Nagyváradra került és ott a jóhírű *Kurländer* és *Ehrenfeld* cégnél nyolc éven át mint főtisztviselő volt alkalmazásban. Onnan *Szatmárra* került, hol a *Beer* és *Schleifer* céget alapította, *Szatmárról* Budapestre jött és itt nyitotta meg kötött- és szövött-árú nagykereskedését. *Schleifer Zoltán* 30 év óta tagja a *Budapesti Orthodox Izraelita Hitközségnek*, minden zsidó ügynek lelkes támogatója és felkarolója, amint azt régi nagynevű főnökétől, *Kurländer Rafaelettől* tradícióként elsajátította. A tóraadományozás alkalmából mindenfelől meleg üdvözlésekkel és jókívánságokkal halmozták el *Schleifer Zoltánt*. (Mult és jövő)

Aranylakodalom. *Braun Adolf nagymegyeri* (*Velky Meder*) kereskedő f. hó 23-án ünnepelte gyermekei és unokái körében házasságának 50-ik évfordulóját. Az ünnepélyt díszes vacsora követte. Az ünnepelt házaspárt gyermekei és vejei szép felkészöntőkkel üdvözölték. *Braun Manó*, a Kóser szalámigyár rt. igazgatója a Midrasból vett gyönyörű idézetekkel köszöntötte szüleit. Az ünneplő házaspárt a helybeli és környékbeli kereskedők, iparosok és nagybirtokosok tömegesen keresték fel üdvözlő távirataikkal.

Szabó Józsefné sirkőavatása,

A pesti izr. hitközség sirkövet emelt özv. *Szabó Józsefné*, szül. *Grauer Jennynek*, aki úgyszólván egész vagyonát a hitközségnek hagyományozta és végrendeletében bőkezűen emlékezett meg a pesti izr. nőegyletről, valamint Budapest székesfővárosról, amelyre egy ingatlanrészét hagyományozott, fővárosi tanítóknak felekezeti különbség nélkül való segélyezésére. A jótékony hagyományozó siremlékét vasárnap, e hó 16-án, délben avatták fel a Kerepesi úti régi izr. temetőben, ahol testületileg jelent meg a pesti izr. hitközség előljárósága *Stern Samu* m. kir. udvari tanácsos, hitközségi elnök vezetésével. Teljes számban voltak ott a *Grauer* család tagjai, dr. *Grauer Vilmos* előljáróval az élükön. A sirkőavató ünnepséget *Ábrahámson Manó* főkantor zsoltáréneke nyitotta meg, majd dr. *Fischer Gyula* főrabbi méltatta az elhunyt jótékony uriasszony érdemeit, aki vagyonát már életében úgy tekintette, mint amellyel a Gondviselés a szegények javára ajándékozta meg őt. Ezután *Stern Samu* hitközségi elnök emlékezett meg emelkedett szavakban a nagylelkű hagyományozóról.

„A Zsidóságról Szombatokra.”, ilyen címen adja közre régebbi prédikációit az ismert Fischer Fülöp sárospataki főrabbi, aki a hitélet elmélyítése körül már eddig is nagy érdemeket szerzett. Úttörő volt, midőn a nagy S. R. Hirsch „Tizenkilenc Levelét” magyarra fordította és noha sem jobbról, sem balról nem támogatják, a szerző tovább halad a megkezdett úton. Óriási eredményt jelent már a pusztán tény, hogy könyvét ki tudta adni, de úgy látszik, nagyot fordult a világ kereke és ma már az orthodox ifjuságnak szüksége van egy ilyen tartalmú magyarul írt könyvre. A könyvet a bécsi orthodoxok főrabbija is approbálta, aki a következő érdekes és meghatározó sorokat írja többek között: „Ennek okáért ti, mindannyian, kik megértitek a kornak követelményeit, a megváltozott nemzedékek szükségletét; ti Istenfélők és a Hit jövődjéért buzgalkodók, ti zsidó apák és anyák, kik ismeritek a megváltozott időknek járását!

Ismerjétek fel jelen munka nagy jelentőségét és becsét, hogy ennek a műnek olvasása felnőtt fiaitok és leányaitok lelki örömeire válják! Hogy lángoló lelkesedést gyújtson bennük az ősi Szentégek megkedvelése tekintetében. Hogy a vallási megújulás lelkét lehelje beléjük az élő jelen közepette. Avassátok kezeiteket Istennek és zárjátok be e könyvet házaikba.”

Megjelent

Kecskeméti Vilmos

Zsidó

Évkönyve

a bibliai 5691 évre.

(Negyedik évfolyam.)

Á r a : 7.50 P.

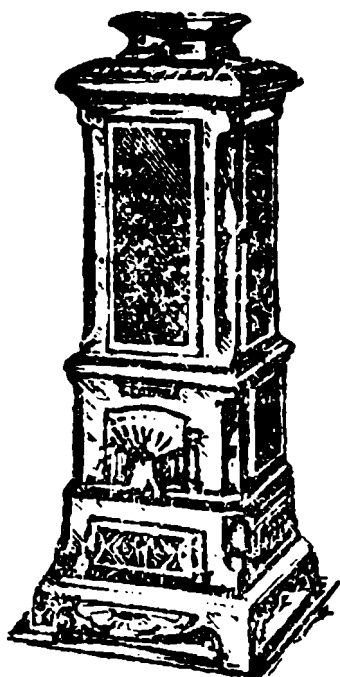
Megrendelhető :

Budapest, VIII., Mátyás-tér 17

Budai Chevra Kadisa helyiség változtatása. A Budai Chevra Kadisa eddigi (II., Fő ucca 12.) hivatali helyiségeit a mai napon I., ker. Vérmező ucca 16. sz. alá helyezte át. Erről az érdekeltek azzal értesítettek, hogy az új helyiségben a hivatalos órák d. e. 8—2 óráig vannak. Telefon: Aut. 527—18.

Szerkesztésért és kiadásért

Dr. Kenéz-Kurländer Ede felel

Fázik?

Vásároljon

Automat vagy Tantal
folytonégő kályhát!

Gyártja:

S w o b o d a

kályhagyár, Budapes, VI. kerület, Andrásy-ut 14.

Tel: A. 177-10. Kérjen árjegyzéket. Fizetési kedvezmény!

KÖZGAZDASÁG

A Viktoria Biztosítónál a Pesti Tőzsde értesülése szerint fontos személyi változások lesznek, úgy a berlini központban, mint a vezérképviselőnél az új Michaelcsoport irányítása mellett.

A Lenin-fiúk háza eddig nem hozott az utódoknak szerencsét. A „Magyar Francia” önérzetes bátorságára vall, hogy ennek dacára a volt Batthányi palotát fogja székházának berendezni.

Szóllósi Sándor — kormányfőtanácsos. A Kormányzó Szóllósi Sándornak, a Medichemia Rt. vezérigazgatójának a közélet terén szerzett érdemei elismerésül a m. kir. kormányfőtanácsosi címet adományozta. E magas kitüntetés, mely egy arra mindenképen méltó férfit ért, közgazdasági körökben meglepedést váltott ki.

Megverték a Goldberger cég utazóját Békéscsabán. Így olvasható ez a kitűnő *Lengyel István* lapjában a „Csütörtök-

Szántó Endre szabadlábrahelyezése. A főváros gazdasági köreiben osztatlan örömet keltett az a hír, hogy a székesfehérvári vádtanács szabadlábra helyezte Szántó Endrét. Ennek az eseménynek az előzménye hetekre nyulik vissza, amikor Bary Zoltán dr. kir. ügyész indítványt nyújtott be a vizsgálóbíróhoz és kérte Szántó ellen a vizsgálati fogság elrendelését. A vizsgálóbíró helyt is adott az ügyész indítványának és elrendelte Szántónak a letartóztatását.

Közben a védők felfolyamodást jelentettek be a vádtanácsához, s azzal érvelték, hogy Szántó a középítkezésekkel kapcsolatban soha semminemű visszaélést nem követett el.

A vádtanácsi tárgyaláson az előadó

ismertette a per anyagát s a felek felszólalása után úgy döntöttek, hogy Szántó Endrét, az *Agrolux R. T.* és a *Hajós és Szántó R. T.* igazgatóját szabadlábra helyezik. Indokolásban kimondották, hogy Szántó Endre terhére felhozott adatok nem felelnek meg a valóságnak és megállapították, hogy a középítkezésekkel, többek között a villany telep felszerelésével kapcsolatban mindig szabályszerűen járt el s az ajánlatának megfelelően hajtotta végre a munkálatokat.

A vádtanácsnak ez a fontos döntése annál nagyobb jelentőségű, mert a határozat teljesen tisztázta *Szántó Endre* szerepét, s reméljük, hogy a befejezéshez közeledő vizsgálat teljesen rehabilitálja és végérvényesen tisztázza, hogy a köztisztelőben álló részvénytársasági igazgató semminemű bűncselekményt, még szabálytalanságot sem követett el.

A Hungária-gyógyforrás jelentősége. Belgyógyászaink — a legutóbbi balatonfüredi orvoskongresszuson — egyhangúlag megállapították azt az örömdetes tényt, hogy a budapesti Hungária-gyógyforrás valóban eredményes, kitűnő kúrával szolgál a reuma, köszvény, gyomor- és epebetegségben szenvedők számára.

A forrás, amely az Erzsébet-híd budai hídfőjénél, a Gellérszobor közvetlen közelében található, *calcium-lithiumos* tartalmú, gyógyhatású melegvíz. Ma már igen nagy mennyiségben fogyasztják az arra rászorulókat, sőt külföldről is igen sokan keresik fel a mi kincseket érő Hungária-forrásunkat!

Ezt a kitűnő gyógyvizet csöveken át vezetik a közeli Ásványvízüzembe, amely szénsavval telítve — a közismert „*Harmatvíz*” néven hozza azt forgalomba.

A Shell Kőolaj Részvénytársaság a Csepelen elkészült hatalmas modern ásványolajfinomítóját f. hó 17-én történt sajtóbemutató után, kedden, 18-án nyitotta meg ünnepélyes keretek között a Kormányzó úr Őfőméltósága. Jelen voltak az angol és hollandi követek, a Hon-

**FORUM
NYOMDA
V. ZOLTÁN-UTCA 1.**

védelmi miniszter képviselőjében Kállay Miklós és Tormay Géza államtitkárok, a Földművelésügyi miniszter részéről vitéz Somkuthy tábornok, Vértessy Sándor kabinetirodai főnök és Brunswick őrnagy. A vállalat londoni törzsháza részéről B. A. Fenwick igazgató, a hágai műszaki központ részéről Rost van Tonningen és N. P. Pel igazgatók, továbbá Marich Arthur alelnök.

A betegen fekvő Waldmann Béla vezérigazgató helyett Mayer Jenő igazgató fogadta a Kormányzó urat, aki a látottak felett meglepedését fejezte ki.

Magyar Külkereskedelmi Intézet Rt. A rövid ideje fennálló intézet a hozzáfűzött várakozásoknak a legteljesebb mértékben meg tudott felelni. Ez alatt az idő alatt az internacionális összeköttetéseknek és kereskedelmi kapcsolatoknak olyan bázisát teremtette meg a magyar ipar és kereskedelem számára, amilyent összes érdekképviseleti testületeink hosszú évek alatt fáradságos közbenjárásaikkal sem tudtak a magyar ipar számára biztosítani. Az intézet által elért nagy

siker Korody Sándor vezérigazgatót dícséri.

Pályázat.

pécsi izr. hitközség előljárósága pályázatot hirdet titkári állásra.

Pályázhatnak szigorú valláserkölcsei életű egyének, kik a hitközségi adminisztrációban, számvitelben, könyvelésben játosak, a hivatal vezetésére képesek és hitoktatói képesítéssel bírnak.

A kort, családi viszonyokat és eddigi működést igazoló ajánlatok f. é. nov. végéig nyújtandók be az előljárósághoz.

A fizetési feltételek kölcsönös meg egyezés szerint fognak megállapíttatni. Személyes bemutatkozást csak külön meghívásra kérünk.

A pécsi Izraelita hitközség előljárósága.
Dr. Deutsch Zsigmond hitközségi elnök.

„FORUM” nyomdai műintézet
Felelős: Váradiné Béla
V., Rudolf-rakpart 8.

Vágott fajbaromfi

Libamáj

כשר KÓSER כשר

szalámi és füstölthúsárúgyár Rt.

fiókja

BUDAPEST, VI. EÖTVÖS-UTCA 4

TELEFON: Automata 254-40

Füstöltárúk

Libazsir